

1 Výchozí situace

1.1 Cíle analýzy

Cílem analýzy je využití dat získaných z ročních strukturních šetření k popisu vývoje základních a finančních ukazatelů v odvětvích obchodu, ubytování a stravování.

Analýza se zabývá sekcí obchodu a sekcí ubytování a stravování, tak jak je vymezuje odvětvová klasifikace ekonomických činností. Prezentuje jejich vývoj z pohledu změn za období let 2000 až 2005, případně ve srovnání s ekonomikou celkem. Neklade si za cíl analyzovat příčiny chování ukazatelů v čase ani nestanovuje predikce do budoucnosti, pouze klade do souvislostí vývoj z pohledu odvětví jako celku či jeho struktury.

Pro **analýzu** byly zvoleny ukazatele (viz tabulky č. 1 a 2) tak, aby co nejdříve charakterizovaly objem, strukturu a potenciál růstu jednotlivých odvětví obchodu, ubytování a stravování.

Tab. č. 1 Přehled základních ukazatelů

Ukazatel	Popis ukazatele	Měrná jednotka
• Produkce	• Peněžní vyjádření celkové hodnoty vyrobených statků a poskytnutých služeb	Kč, ceny předchozího roku
• Mezispotřeba	• Celková hodnota produktů a služeb spotřebovaných na vyrobené statky a poskytnuté služby	Kč, ceny předchozího roku
• Hrubá přidaná hodnota (HPH)	• Rozdíl mezi produkcí a mezispotřebou bez započítání daní a odečtu dotací	Kč, ceny předchozího roku
• Variační koeficient HPH, produkce a mezispotřeby	• Podíl směrodatné odchylky a aritmetického průměru HPH, produkce a mezispotřeby. Počítáno v cenách roku 2000	%
• Počet zaměstnanců, resp. pracovníků	• Průměrný evidenční počet zaměstnanců, resp. počet pracovníků	osoby
• Průměrná nominální mzda	• Mzdové prostředky bez OON na jednoho zaměstnance	Kč
• Produktivita práce	• Účetní přidaná hodnota na jednoho pracovníka	Kč, běžné ceny
• Tvorba hrubého fixního kapitálu	• Výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu	Kč, ceny r. 2000
• Podíl tvorby hrubého fixního kapitálu a hrubé přidané hodnoty	• Tvorba hrubého fixního kapitálu v cenách roku 2000 / HPH v cenách roku 2000	%, z cen r. 2000

Finanční výkonnost ekonomických subjektů je hodnocena prostřednictvím poměrových ukazatelů **finanční analýzy**. Ukazatele byly zvoleny tak, aby umožnily vyhodnotit všechny aspekty hospodaření ekonomických subjektů národního hospodářství tzn. výnosnost, nákladovost, ziskovost, rentabilitu, zadluženost, likviditu apod.

Tab. č. 2 Přehled ukazatelů finanční analýzy

Ukazatel	Výpočet ukazatele	Měrná jednotka
• Výnosy a jejich struktura		Kč, běžné ceny
• Náklady a jejich struktura ¹		Kč, běžné ceny
• Hospodářský výsledek	• Hospodářský výsledek po zdanění	Kč, běžné ceny
• Nákladovost výnosů	• (Celk. náklady/Celk. výnosy)*100	%
• Ukazatel personální intenzity	• (Osobní náklady / Celkové výnosy) * 100	%
• Rentabilita výnosů	• (Hospodářský výsledek po zdanění / Celkové výnosy) * 100	%
• Aktiva celkem		Kč, stav k 31.12., netto
• Stálá aktiva		Kč, stav k 31.12., netto
• Dlouhodobý hmotný majetek a jeho struktura ²		Kč, stav k 31.12., netto
• Oběžná aktiva		Kč, stav k 31.12.
• Pohledávky		Kč, stav k 31.12.
• Zásoby		Kč, stav k 31.12.
• Pasiva celkem		Kč, stav k 31.12.
• Vlastní kapitál		Kč, stav k 31.12.
• Cizí kapitál		Kč, stav k 31.12.
• Bankovní úvěry		Kč, stav k 31.12.
• Závazky		Kč, stav k 31.12.
• Rentabilita aktiv	• (Hospodářský výsledek / Celková aktiva) *100	%
• Doba obratu celkových aktiv a jejich složek	• Celková aktiva (resp. jejich složky) * 360 / Výnosy	dny
• Reprodukční schopnost aktiv ³	• Celková aktiva / (Hospodářský výsledek po zdanění + Odpisy)	roky
• Rentabilita vlastního kapitálu	• (Hospodářský výsledek po zdanění / Vlastní kapitál) * 100	%
• Doba obratu vlast. kapitálu	• Vlastní kapitál * 360 / Výnosy	dny
• Míra zadluženosti	• Cizí kapitál/Celkový kapitál*100	%
• Stupeň zadluženosti	• Cizí kapitál / Vlastní kapitál *100	%
• Úrokové zatížení ⁴	• Placené úroky *100 / (Zisk před zdaněním + Placené úroky)	%
• Běžná likvidita	• Oběžná aktiva / Krátkodobé závazky	
• Pohotová likvidita	• (Oběžná aktiva - zásoby) / Krátkodobé závazky	
• Okamžitá likvidita	• Krátkodobá finanční aktiva / Krátkodobé závazky	
• Obchodní marže	• Rozdíl tržeb za prodej zboží a nákladů na prodané zboží	Kč, běžné ceny

¹ Struktura výkonové spotřeby je k dispozici jen za subjekty obesílané výkazem P 5-01.

² Struktura dlouhodobého hmotného majetku je k dispozici jen za subjekty obesílané výkazem P 5-01.

³ Vzhledem k tomu, že odpisy jsou zjišťovány jen u subjektů obesílaných výkazem P 5-01, ukazatel reprodukční schopnosti aktiv jsme počítali pouze u této skupiny subjektů.

⁴ Vzhledem k tomu, že placené (nákladové) úroky a zisk před zdaněním byly k dispozici jen za subjekty obesílané výkazem P 5-01, ukazatel úrokového zatížení byl hodnocen jen u této skupiny subjektů.

1.2 Rozsah analýzy

1.2.1 Popis činností podle Odvětvové klasifikace ekonomických činností (OKEČ)

- Sekce Obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost (50 – 52);
- Sekce Ubytování a stravování (55).

1.2.2 Popis subjektů

Ekonomické subjekty dělíme podle institucionálních sektorů na:

- Nefinanční podniky (ISEKTOR 11);
- Finanční instituce (ISEKTOR 12);
- Vládní instituce (ISEKTOR 13);
- Domácnosti (ISEKTOR 14);
- Neziskové instituce sloužící domácnostem (ISEKTOR 15).

Pokud hovoříme o ekonomice celkem či národním hospodářství celkem (NH), máme na mysli všechny ekonomické subjekty, resp. charakteristiky zahrnující tyto subjekty. Pokud hovoříme o podnikatelském sektoru, máme na mysli pouze nefinanční podniky (tj. nefinanční podniky bez neziskových institucí sloužících podnikům a příspěvkových organizací a fyzické osoby zapsané do obchodního rejstříku) a domácnosti (resp. podnikající fyzické osoby nezapsané v obchodním rejstříku).

1.3 Struktura analýzy

Analýza je zaměřena na dvě významná odvětví, a to obchod a ubytování a stravování, která jsou hodnocena samostatně. Obchod je dále členěn podle OKEČ na další části v podrobnější odvětvové struktuře. Každá taková část obsahuje hodnocení vývoje základních statistických a finančních ukazatelů, a dále analýzu poměrových ukazatelů vypovídajících o produktivitě práce, rentabilitě výnosů, aktiv, o zadluženosti, kapitálové přiměřenosti a likviditě odvětví. V odůvodněných případech jsou ukazatele hodnoceny i v členění podle subsektorů či velikosti ekonomických subjektů (kritériem je počet zaměstnanců dle mezinárodních zvyklostí):

- Malé podniky - subjekty s 0 – 49 zaměstnanci;
- Středně velké podniky - subjekty s 50 – 249 zaměstnanci;
- Velké podniky - subjekty s 250 a více zaměstnanci.

1.4 Metodická východiska

Základním zdrojem údajů pro tuto analytickou publikaci byla pravidelná roční zjišťování vybraných ukazatelů u ekonomických subjektů zařazených do tzv. podnikatelského sektoru tvořeného institucionálními sektory národního hospodářství 11 – Nefinanční podniky⁵ (výkaz P 5-01) a 14 – Domácnosti (výkaz P 4-01).

⁵ Bez neziskových institucí sloužících podnikům a příspěvkových organizací

Základní soubor (ZS) se u obou zjišťování (P 4-01 i P 5-01) dělí na dvě části:

1. Část ZS šetřená vyčerpávajícím způsobem, kam náležejí významné jednotky, mezi které patří:
 - všechny subjekty se 100 a více zaměstnanci;
 - jiné významné jednotky (např. s vysokým obratem či majetkem), které mají méně než 100 zaměstnanců, ale získání údajů za tyto jednotky je důležité pro zajištění kvality a hodnověrnosti výstupů na úrovni určitého odvětví, institucionálního sektoru, případně velikostní skupiny.
2. Část ZS, která je šetřena prostřednictvím stratifikovaného náhodného výběru. Odhady za tuto výběrovou část ZS se provádějí pomocí kalibračních regresních (GREG) estimátorů. Jako pomocné proměnné slouží průměrné počty pojištěnců a obrat (u jednotek bez zaměstnanců). Non-response (údaje za jednotky, které se nepodaří získat) je ošetřena pomocí vážení.

Odhady se získávají v členění podle tzv. dopočtových strat konstruovaných jako kombinace:

- třímístného kódu OKEČ (resp. jejich seskupení);
- 6 velikostních skupin podniků podle počtu zaměstnanců:
 - podniky bez zaměstnanců;
 - s 1 – 5 zaměstnanci;
 - se 6 – 9 zaměstnanci;
 - s 10 – 19 zaměstnanci;
 - s 20 – 99 zaměstnanci;
 - se 100 a více zaměstnanci;
- institucionálního sektoru (ISEKTOR):
 - institucionální sektor Nefinančních podniků (ISEKTOR 11);
 - institucionální sektor Domácností (ISEKTOR 14).

Prostřednictvím výše zmiňovaných ročních zjišťování vybraných ukazatelů u ekonomických subjektů plní ČSÚ mimo jiné požadavky plynoucí z Nařízení Rady (ES, EURATOM) č. 58/97 o strukturální statistice podnikání, na základě kterého je ČR povinna poskytovat Eurostatu nejen Nařízením definované ukazatele, ale i zprávu o jejich kvalitě. Kvalita se hodnotí, kromě jiných ukazatelů, zejména prostřednictvím:

- **míry response**, která představuje podíl jednotek, za něž se podařilo získat požadované údaje, na celkovém počtu obeslaných jednotek. Vážená míra response navíc zohledňuje pravděpodobnost výběru jednotky (čím nižší pravděpodobnost výběru jednotky, tím vyšší váha v míře response, protože jednotka vlastně ve výběru reprezentuje více jednotek);
- **variačního koeficientu výběrové chyby**, což je podíl: (druhá odmocnina odhadu výběrového rozptylu) / (odhadovaná hodnota); dvojnásobek této hodnoty může sloužit jako přibližný odhad výběrové chyby pro hladinu spolehlivosti 95 %.

Váženou i neváženou response z pohledu dopočtových strat v roce 2005 znázorňuje tabulka č. 3. Response v letech 2000 – 2004 se pohybovala na srovnatelné úrovni.

Tab. č. 3 Response v roce 2005 (v %)

Response	OKEČ			
	50	51	52	55
vážená	57,6	64,4	68,4	57,3
nevážená	67,9	64,8	59,2	57,5

Přehled hodnot variačních koeficientů vybraných ukazatelů za rok 2005 uvádíme v tabulce č. 4.

Tab. č. 4 Variační koeficienty výběrové chyby vybraných ukazatelů za rok 2005

Ukazatel	OKEČ			
	50	51	52	55
Počet ekonomických subjektů	0,044	0,045	0,027	0,027
Počet zaměstnanců	0,015	0,010	0,011	0,020
Celkové tržby	0,009	0,008	0,014	0,017
Účetní přidaná hodnota	0,020	0,016	0,020	0,020
Výkonová spotřeba	0,012	0,012	0,010	0,018

Ukazatele produkce, mezispotřeba, hrubá přidaná hodnota (HPH) a tvorba hrubého fixního kapitálu byly získány z časových řad ročních národních účtů a zahrnují všechny sektory národního hospodářství (narozdíl od ukazatelů získaných ze zdroje uvedeného v prvním odstavci této kapitoly).

Pokud není uvedeno jinak, jsou hodnoty analyzovaných ukazatelů uváděny v běžných cenách. Vliv produkce a mezispotřeby na konečnou HPH, stejně jako meziroční vývoj těchto ukazatelů je hodnocen v cenách předchozího roku. Variační koeficienty jsou počítané z absolutních hodnot v cenách roku 2000, podobně jako podíl tvorby hrubého fixního kapitálu na HPH. Podíly jsou počítány z hodnot v běžných cenách (např. HPH jednotlivých odvětví na HPH za celou ekonomiku).